

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO IŠVADA,
MACIEJ SZPUNAR,
pateikta 2018 m. gruodžio 6 d.¹

Byla C-494/17

**Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR
prieš
Fabio Rossato,
Conservatorio di Musica F. A. Bonporti**

(*Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas, Italija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Darbas pagal terminuotas sutartis – Su viešojo sektoriaus darbdaviu sudarytos sutartys – Priemonės, skirtos bausti už piktnaudžiavimą sudarant terminuotas sutartis – Teisės į žalos atlyginimą nebuvimas – Veiksmingumo principas“

I. Įvadas

1. Kaip byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.*², į Teisingumo Teismą vėl kreiptasi dėl ginčo, susijusio su Italijos valstybinių mokyklų sektoriuje, būtent muzikos konservatorijose, terminuotai įdarbintų darbuotojų apsauga. Vis dėlto šioje byloje siekiama išnagrinėti ne Įstatymo Nr. 107/2015³ turinį, kurį Italijos teisės aktų leidėjas nustatė, kad įgyvendintų tą Teisingumo Teismo sprendimą, o *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas, Italija) pateiktą to įstatymo išaiškinimą. Iš tikrųjų dėl šio išaiškinimo buvo išplėsta Įstatymo Nr. 107/2015 taikymo sritis ir jis pradėtas taikyti pedagogams, kurių terminuoti darbo santykiai pakeisti į neterminuotus darbo santykius, „pritaikius ankstesnes atrankos ir konkursų priemones“, taikytas iki šio įstatymo įsigaliojimo.

2. Taigi praktiškai šis išaiškinimas lėmė *tabula rasa*, t. y. panaikino bet kokią galimybę atlyginti žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, taip pažeidžiant Bendrąjį susitarimą dėl darbo pagal terminuotas sutartis⁴, keturiolikos metų laikotarpį iki Įstatymo Nr. 107/2015 įsigaliojimo, ir juo neišplėstas šiame įstatyme nustatytų teisinių priemonių, skirtų išvengti piktnaudžiavimui paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius ar bausti už šį piktnaudžiavimą, taikymas šiems darbuotojams.

3. Būtent tokia problema keliami šioje byloje pateiktu prejudiciniu klausimu.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

3 2015 m. liepos 13 d. *Legge n. 107 – Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti* (Įstatymas Nr. 107 dėl nacionalinės švietimo ir mokslo sistemos reformos ir įgaliojimų pertvarkyti galiojančius teisės aktus) (GURI, Nr. 162, 2015 m. liepos 15 d.; toliau – Įstatymas Nr. 107/2015).

4 1999 m. kovo 18 d. sudarytas Bendrasis susitarimas dėl darbo pagal terminuotas sutartis (toliau – Bendrasis susitarimas), esantis 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, 1999, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 368) priede.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Bendrojo susitarimo 5 punkte „Piktnaudžiavimo prevencijos priemonės“ nustatyta:

„1. Kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius tais atvejais, kai nėra lygiaverčių teisinių priemonių, neleidžiančių piktnaudžiauti, valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais pagal nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką, ir (arba) socialiniai partneriai, atsižvelgdami į konkrečių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų reikmes, nustato vieną ar kelias iš toliau nurodytų priemonių:

- a) objektyvias priežastis, pateisinančias tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą;
- b) maksimalią bendrą paeiliui sudaromų terminuotų darbo sutarčių ar nustatomų darbo santykių trukmę;
- c) tokių sutarčių ar santykių atnaujinimo skaičių.

2. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai tam tikrais atvejais nustato, kokiomis sąlygomis terminuotos darbo sutartys ar santykiai:

- a) laikomi „sudaromais ar nustatomais paeiliui“;
- b) laikomi neterminuotomis sutartimis ar santykiais.“

B. Italijos teisė

5. Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95 dalyje nustatyta:

„2015–2016 mokslo metais [*Ministero dell’Istruzione, dell’Università e della Ricerca*] [Švietimo, universitetų ir mokslinių tyrimų ministerija, toliau – ministerija] įgaliota įgyvendinti specialų pedagogų neterminuoto įdarbinimo planą, siekiant visų lygių valstybinėse mokymo įstaigose užpildyti pagal „teisės aktus“ patvirtintus sąrašus turimas bendras ir pagalbines darbo vietas, kurios dar faktiškai neužimtos ir laisvos po tais pačiais metais vykdytos paskyrimo į nuolatines pareigas procedūros, remiantis [1994 m. balandžio 16 d. *Decreto legislativo n. 297* (Įstatyminis dekretas Nr. 297/1994)]^[5] konsoliduoto teksto 399 straipsniu, po kurios buvo panaikinti iki 2012 m. paskelbti konkurso, per kurį rengiami egzaminai ir vertinama kvalifikacija, būdu sudaryti rezervo sąrašai. Be to, 2015–2016 mokslo metais [ministerija] įgaliota užpildyti kitas prie šio įstatymo pridėtoje 1 lentelėje nurodytas darbo vietas, kurios paskirstomos pradinio ir vidurinio mokslo lygiams ir šioje lentelėje nurodytoms įvairioms pareigų rūšims bei skirtingiems regionams, dėl kiekvieno lygio proporcingai atsižvelgiant į valstybės administruojamų mokyklų turimus etatus, taip pat į kalnuotų zonų ar mažų salų, vidaus zonų, retai apgyvendintų zonų ar zonų, kuriose didelė imigracija arba didelis mokyklos nebaigusių asmenų skaičius, buvimą. 1 lentelėje išvardytos darbo vietos užpildomos siekiant 7 ir 85 dalyse nurodytų tikslų. 1 lentelėje nurodytų darbo vietų priskyrimą prie tam tikrų konkursų kategorijų užtikrina *Ufficio scolastico regionale* [Regioninis švietimo biuras, Italija] vadovas priimdamas dekretą ir atsižvelgdamas į pačių mokymo įstaigų nurodytas reikmes ir į 96 dalyje nurodytus rezervo sąrašus. Nuo 2016–2017 mokslo metų 1 lentelėje išvardytos darbo vietos priskiriamos prie savarankiško subjekto

5 1994 m. balandžio 16 d. *Decreto legislativo n. 297 – Testo unico delle disposizioni legislative in materia di istruzione, relative alle scuole di ogni ordine et grado* (Įstatyminis dekretas Nr. 297 dėl konsoliduoto mokymo srityje galiojančių ir visoms mokyklos rūšims bei lygiams taikomų teisės nuostatų teksto (GURI paprastasis priedas, Nr. 115, 1994 m. gegužės 19 d.; toliau – Įstatyminis dekretas Nr. 297/1994).

išteklių ir skiriamos jiems stiprinti. Nuo 2015–2016 mokslo metų į ištekliams stiprinti skirtas darbo vietas negali būti skiriami darbuotojai, su kuriais sudarytos laikino ir vienkartinio pavadavimo sutartys. Tik 2015–2016 mokslo metais į šias darbo vietas negali būti skiriama pavaduoti, kaip nurodyta 1997 m. gruodžio 27 d. Įstatymo Nr. 449^[6] 40 straipsnio 9 dalyje, ir šioms darbo vietoms negali būti taikomos judumo, naudojimo ir laikino paskyrimo procedūros.“

6. Remiantis Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 131 dalimi:

„Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. pedagoginio, švietimo, administracinio, techninio bei pagalbinio personalo ir valstybės švietimo ir mokymo įstaigų terminuotos darbo sutartys, sudaromos siekiant užpildyti laisvas darbo vietas, negali viršyti bendros 36 mėnesių (net ir su pertraukomis) trukmės.“

7. Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 132 dalyje nustatyta:

„[Ministerijos] sąmatoje numatyta sukurti po 10 mln. EUR kompensacijų fondą, skirtą gyvendinti teismų sprendimams dėl žalos, atsiradusios 2015 m. ir 2016 m. dėl pakartotinai sudarytų terminuotų darbo sutarčių, priimant darbuotojus į laisvas darbo vietas, kurių trukmė (nors su pertraukomis) viršijo 36 mėnesius, atlyginimo <...>“

III. Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

8. Nuo 2003 m. lapkričio 18 d. F. Rossato pagal paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis dirbo akordeono dėstytoju *Conservatorio Statale di Musica di Trento F.A. Bonporti* (Valstybinė Trento F.A. Bonporti muzikos konservatorija, Italija) skyriuje. Pagal šias sutartis F. Rossato darbdaviui nepatraukiamai dirbo 11 metų ir 2 mėnesių laikotarpį; su ministerija buvo sudaryta septyniolika sutarčių⁷.

9. 2011 m. gruodžio 20 d. F. Rossato, manydamas, kad skirtingose terminuotose sutartyse nustatytos sąlygos dėl termino yra neteisėtos, kreipėsi į *Tribunale di Rovereto* (Rovereto teismas, Italija), prašydamas, pirma, konstatuoti tokių sąlygų neteisėtumą ir pakeisti jo darbo santykius į neterminuotus darbo santykius arba, nepatenkinus šio reikalavimo, atlyginti dėl piktnaudžiavimo sudarant terminuotas sutartis ir Bendrojo susitarimo pažeidimo jam padarytą žalą, taip pat, remiantis Bendrojo susitarimo 4 punktu, apskaičiuojant jo darbo užmokestį, įskaityti įgytą darbo stažą.

10. *Tribunale di Rovereto* (Rovereto teismas) tenkino tik vieną prašymą dėl įgyto darbo stažo įskaitymo apskaičiuojant jo darbo užmokestį. Jis atmetė piktnaudžiavimu sudarant terminuotas darbo sutartis grindžiamus reikalavimus, vadovaudamasis *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) Sprendime Nr. 10127/12 nurodytais principais⁸.

6 1997 m. gruodžio 27 d. *Legge n. 449 – Misure per la stabilizzazione della finanza pubblica* (Įstatymas Nr. 449 dėl viešųjų finansų stabilizavimo priemonių; GURI, Nr. 302, paprastasis priedas Nr. 255, 1997 m. gruodžio 30 d.).

7 Šios sutartys buvo sudarytos remiantis 1999 m. gruodžio 21 d. *Legge n. 508 – Riforma delle Accademie di belle arti, dell'Accademia nazionale di danza, dell'Accademia nazionale di arte drammatica, degli Istituti superiori per le industrie artistiche, dei Conservatori di musica e degli Istituti musicali pareggiati* (Įstatymas Nr. 508 dėl dailės akademijų, Nacionalinės šokio akademijos, Nacionalinės dramos akademijos, aukštųjų meninės veiklos institutų, muzikos konservatorių ir prilyginamų muzikos institutų reformos) (GURI, Nr. 2, 2000 m. sausio 4 d.; toliau – Įstatymas Nr. 508/1999) 2 straipsnio 6 dalimi.

8 Sprendimas dėl pavadavimui mokyklų sektoriuje, remiantis Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 399 straipsniu ir 1999 m. gegužės 3 d. *Legge n. 124, recante disposizioni urgenti in materia di personale scolastico* (Įstatymas Nr. 124 dėl skubių nuostatų, susijusių su mokyklos personalu) (GURI, Nr. 107, 1999 m. gegužės 10 d.; toliau – Įstatymas Nr. 124/1999) 4 straipsniu, taikomų teisės aktų „sąvado“ specifikos. Dėl šio sprendimo ir šių straipsnių žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 18, 20–22 ir 27–32 punktai).

11. 2013 m. kovo 5 d. ministerija dėl to teismo sprendimo tiek, kiek jame pripažintas dirbant pagal terminuotas darbo sutartis įgytas darbo stažas, pateikė apeliacinį skundą *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas, Italija). 2013 m. gegužės 31 d. F. Rossato dėl to teismo sprendimo pateikė priešpriešinį apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, nes tame sprendime nepripažintas piktnaudžiavimas paeiliui sudarant terminuotas sutartis, todėl atmesti jo prašymai pakeisti darbo santykius į neterminuotus darbo santykius ir atlyginti žalą.

12. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad jis kelis kartus perdavė bylą, laukdamas, kol *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) priims sprendimus po to, kai Teisingumo Teismas priėmė 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.*⁹. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslino, kad po to sprendimo buvo priimtas Įstatymas Nr. 107/2015, kurio tikslas – „pritaikyti nacionalinės teisės aktus prie Europos Sąjungos [teisės], kad būtų išvengta piktnaudžiavimo su valstybinių mokyklų pedagoginiu ir nepedagoginiu personalu paeiliui sudarant terminuotas sutartis <...> priėmus [Sprendimą *Mascolo ir kt.*]“.

13. 2015 m. rugsėjo 2 d., vykstant teismo procesui, F. Rossato terminuoti darbo santykiai buvo pakeisti į neterminuotus darbo santykius, visų pirma sudarius neterminuotą darbo sutartį¹⁰, paskui jis buvo paskirtas į nuolatinės pareigas. Šis pakeitimas įvykdytas dėl to, kad jis pasislinko į aukštesnę vietą nuolatiniame rezervo sąraše, remiantis *Ministero delle Finanze* (Finansų ministerija) ir *Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca* (Švietimo, aukštojo mokslo ir mokslo tyrimų ministerija) priimtomis ministerijos pažymomis, atitinkamai Nr. 36913/15 ir Nr. 8893/15, pagal kurias leista neterminuotai įdarbinti vadovaujantis *Decreto-legge n. 104* (Dekretas įstatymas Nr. 104/2013)¹¹ 19 straipsniu, *Decreto-legge n. 97/2004*¹² (Dekretas įstatymas Nr. 97/2004) 2bis straipsniu, Įstatymo Nr. 508/1999 2 straipsniu ir Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 270 straipsniu.

14. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, jog *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas)¹³, taikydamas *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas)¹⁴ nurodytus principus, dėl pedagoginio personalo nusprendė, kad darbo santykių pakeitimas į neterminuotus darbo santykius buvo „proporcinga, veiksminga ir pakankamai efektyvi“ žalos atlyginimo priemonė, kuria nubausta už piktnaudžiavimą sudarant terminuotas darbo sutartis ir „pašalintos Sąjungos teisės pažeidimo pasekmės“, todėl atitinkamas darbuotojas visiškai negalėjo remtis dėl šio piktnaudžiavimo patirta žala.

15. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad darbo santykių pakeitimas į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį, kurį savo sprendimuose nurodė šie aukščiausiųjų instancijų teismai, sukelia pasekmių tik ateityje ir turi būti skiriamas nuo darbo santykių pakeitimo į neterminuotus darbo santykius (konversijos), kuris yra privačiam sektoriui taikoma sankcija, įskaitant

9 C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401.

10 Įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d.

11 2013 m. rugsėjo 12 d. *Decreto-legge n. 104 – Misure urgenti in materia di istruzione, università e ricerca* (Dekretas įstatymas Nr. 104 dėl skubių priemonių švietimo, universitetų reikalų ir mokslo tyrimų srityje) (GURI, Nr. 214, 2013 m. rugsėjo 12 d.), remiantis 2013 m. lapkričio 8 d. Įstatymu Nr. 128/2013 (GURI Nr. 264, 2013 m. lapkričio 11 d.), su pakeitimais pertvarkytas į įstatymą.

12 2004 m. balandžio 7 d. *Decreto-legge n. 97 – Disposizioni urgenti per assicurare l'ordinato avvio dell'anno scolastico 2004-2005, nonché in materia di esami di Stato e di Università* (Dekretas įstatymas Nr. 97 dėl skubių nuostatų, siekiant užtikrinti 2004–2005 mokslo metų sklandžią pradžią, įskaitant valstybinių ir universitetinių egzaminų srityje) (GURI, Nr. 88, 2004 m. balandžio 15 d.), remiantis 2004 m. birželio 4 d. Įstatymu Nr. 143 (GURI, Nr. 130, 2004 m. birželio 5 d.), su pakeitimais pertvarkytas į įstatymą.

13 2016 m. gruodžio 30 d. sprendimai Nr. 27566/16, Nr. 27565/16, Nr. 27562/16, Nr. 27561/16 ir Nr. 27560/16.

14 2016 m. gegužės 17 d. Sprendimas Nr. 187/2016.

žalos atlyginimą, ir sukelia pasekmių atgaline data¹⁵. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad F. Rossato negali, remdamasis nacionaliniu įstatymu, iš dalies pakeistu priėmus *Corte costituzionale* (Konstitucinio Teismas) sprendimą ir išaiškintu *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas), prašyti nei pakeitimo į neterminuotą sutartį, kuris negali būti taikomas valstybės tarnyboje, nei atlyginti žalą, nes jo darbo santykiai pakeisti į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį, atsižvelgiant į jo vietą nuolatiniam rezervo sąraše, „pritaikius ankstesnes atrankos ir konkursų priemones“, taikytas iki Įstatymo Nr. 107/2015 įsigaliojimo.

16. Dėl šių aplinkybių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja tokių *Corte costituzionale* (Konstitucinio Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateikto išaiškinimo pasekmių teisėtumu atsižvelgiant į Bendrąjį susitarimą ir Teisingumo Teismo sprendime *Mascolo ir kt.*¹⁶ nurodytus principus.

17. Būtent šiomis aplinkybėmis *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas) 2017 m. liepos 13 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2017 m. rugpjūčio 14 d., nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Bendrojo susitarimo] 5 punkto 1 dalis turi būti aiškinama kaip draudžianti taikyti <...> Įstatymo [Nr. 107/2015] 1 straipsnio 95, 131 ir 132 dalis, kuriose numatytas pedagogų nuolatinis įdarbinimas ateityje, o ne retroaktyviai, ir nenumatyta galimybė išsietiškoti žalą, kaip proporcingas, pakankamai veiksmingas ir atgrasančias priemones, kad užtikrintų visišką Bendrojo susitarimo normų veiksmingumą, kai šis susitarimas pažeidžiamas piktnaudžiaujant paeiliui sudaromomis terminuotomis darbo sutartimis ankstesniu laikotarpiu nei tas, kuriam daro poveikį šios normos?“

18. Rašytines pastabas pateikė apeliantas pagrindinėje byloje, Italijos vyriausybė ir Europos Komisija. Šioms šalims buvo atstovaujama 2018 m. rugsėjo 27 d. vykusiame teismo posėdyje.

IV. Analizė

A. Dėl priimtinumų

19. Rašytinėse pastabose Italijos vyriausybė rėmėsi prejudicinio klausimo nepriimtumu. Visų pirma ji teigė, kad pateiktas klausimas yra hipotetinis. Iš tikrųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi prielaida, kad ginčui taikomos ne Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95, 131 ir 132 dalys, o Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 270 ir 485 straipsniai. Šiuo klausimu Italijos vyriausybė teigia, kad darbo santykiai buvo pakeisti į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį ne pagal Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95 dalį, o pagal Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 270 straipsnyje nustatytą darbo santykių pakeitimo į darbo santykius pagal neterminuotą darbo sutartį procedūrą. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo prašo pateikti

15 Žr. 2001 m. rugsėjo 6 d. *Decreto legislativo n. 368 – Attuazione della direttiva 1999/70/CE relativa all'accordo quadro sul lavoro a tempo determinato concluso dall'UNICE, dal CEEP e dal CES* (Įstatyminis dekretas Nr. 368 dėl Direktyvos 1999/70/EB dėl ETUC, UNICE ir CEEP bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis įgyvendinimo (GURI, Nr. 235, 2001 m. spalio 9 d.) 5 straipsnio 4bis dalį. Primenu, jog ši nuostata buvo nagrinėjama byloje, kuriose priimtas 2018 m. kovo 7 d. Sprendimas *Santoro* (C-494/16, EU:C:2018:166, 7 punktas). Iš tos bylos medžiagos matyti, kad ta nuostata buvo panaikinta ir pakeista iš esmės tapataus turinio nuostata, t. y. 2015 m. birželio 15 d. *Decreto legislativo n. 81 – Disciplina organica dei contratti di lavoro e revisione della normativa in tema di mansioni, a norma dell' articolo 1, comma 7, della legge 10 dicembre 2014, n. 183* (Įstatyminis dekretas Nr. 81 dėl konsoliduoto darbo sutarčių reglamentavimo ir profesines pareigas reglamentuojančių teisės aktų peržiūros, remiantis 2014 m. gruodžio 10 d. Įstatymo Nr. 183 1 straipsnio 7 dalimi) (GURI paprastasis priedas, Nr. 144, 2015 m. birželio 24 d.) 19 straipsniu. Remiantis pastarąja nuostata, viršijus maksimalų 36 mėnesių laikotarpį, nesvarbu, ar dirbta pagal vieną sutartį, ar pagal paeiliui sudarytas sutartis dėl to paties lygio pareigų vykdymo ir turint tą patį teisinį statusą, „sutartis pakeičiama į neterminuotą sutartį nuo tos dienos, kurią pasibaigia šis terminas“.

16 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

konsultacinę nuomonę dėl Įstatymo Nr. 107/2015 taikymo atgaline data suderinamumo su Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalimi. Antra, Italijos vyriausybė tvirtina, kad tas teismas nenurodė šalių pagrindinėje byloje sudarytų terminuotų sutarčių galiojimo pradžios ir pabaigos datų, o tai neleidžia patikrinti, ar piktnaudžiauta sudarant šios rūšies sutartis.

20. Manau, kad šiuos argumentus reikia atmesti.

21. Pirma, priešingai, nei tvirtina Italijos vyriausybė, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog Įstatymas Nr. 107/2015, kaip jį išaiškino *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas), taikomas ir visiems pedagogams, kurių darbo santykiai pakeisti į neterminuotus darbo santykius, „pritaikius ankstesnes atrankos ir konkursų priemones“. Vadinasi, šioje byloje keliamą problemą nėra hipotetinė.

22. Antra, neturi jokios reikšmės argumentas, kad negalima patikrinti, ar piktnaudžiauta šalims sudarant terminuotą sutartį, būtent dėl to, kad nenurodytos šių sutarčių galiojimo pradžios ir pabaigos datos. Iš tikrųjų pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, o tai priskiriama jo kompetencijai, kad F. Rossato „nepertraukiamai“ dėstė nuo 2003 m. lapkričio 18 d. iki 2015 m. rugsėjo 2 d., t. y. datos, kai jo darbo santykiai buvo pakeisti į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį.

23. Šiomis aplinkybėmis darytina išvada, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą priimtinas.

B. Dėl esmės

1. Pirminės pastabos

24. Šios bylos, kaip bylų, kuriose priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.*¹⁷ ir kuriose pateikiau išvadą, teisinis kontekstas yra sudėtingas ir vėl keliamas klausimas dėl Bendrojo susitarimo aiškinimo ir jo taikymo nacionalinei sistemai, reglamentuojančiai valstybinėse mokyklose, konkrečiai – muzikos konservatorijose dėstančių pedagogų, pavadinimą. Manau, siekiant geriau suprasti šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą problematiką, šiame etape tikslinga pradėti analizę nuo tos nacionalinės sistemos esminių elementų, nurodytų nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, priminimo. Paskui nagrinėsiu prejudicinį klausimą, atsižvelgdamas į jurisprudenciją, be kita ko, į Sprendimą *Mascolo ir kt.*¹⁸

25. Visų pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės paaiškino, kad ieškinio pirmojoje instancijoje pareiškimo metu taikytinos nacionalinės teisės nuostatos buvo Įstatymo Nr. 508/1999¹⁹ 2 straipsnio 6 dalis ir Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsnio 1 dalis, nes F. Rossato skundžiamas terminuotas sutartį su darbdaviu sudarė po to, kai ministerijos buvo paskirtas į Trento

17 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

18 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad Įstatymo Nr. 508/1999 2 straipsnio 6 dalis tapati Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsniui, nagrinėtam byloje, kuriose priimtas 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401) ir dėl kurio Teisingumo Teismas konstatavo, kad jis nesuderinamas su Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalimi. Dėl Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsnio 1 dalies turinio žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 18 punktas).

konservatorijos katedrą pagal nuolatinis rezervo sąrašus²⁰. Iš tikrųjų, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktais duomenimis, kiek tai susiję su muzikos konservatorijomis ir meno institutais, Įstatyme Nr. 508/1999 buvo nustatyta, kad sudaromos terminuotos sutartys, siekiant užpildyti katedras ir pedagogų etatus, kurie faktiškai buvo neužimti ir laisvi, kol bus baigtos konkursų procedūros, skirtos įdarbinti etatiniam pedagoginiam personalui. Be to, tas teismas nurodė, kad šiose nuostatose nebuvo nustatyta privalomų terminų ar sankcijų už jose nustatytų tik rekomendacinių terminų nesilaikymą ir sankcijų už pakartotinių terminuotų sutarčių sudarymą dėl tų terminų praleidimo, kad būtų patenkinti nuolatiniai ir ilgalaikiai administracijos poreikiai.

26. Šiuo atveju, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, F. Rossato terminuotų darbo santykių pakeitimas vykdytas pagal Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 270 straipsnyje nustatytą darbo santykių pakeitimo į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį procedūrą. Jis patikslino, jog šiame straipsnyje buvo nustatyta, kad įdarbinant pedagogus pusė kiekvienais mokslo metais laisvų darbo vietų buvo užpildoma konkurso, per kurį rengiami egzaminai ir vertinama kvalifikacija, būdu, o kita pusė – atsižvelgiant į nuolatinis rezervo sąrašus²¹.

27. Antra, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog, priėmus Sprendimą *Mascolo ir kt.*²², ši sistema buvo iš dalies pakeista Įstatymu Nr. 107/2015. Šiame įstatyme buvo numatyta priimti į etatų sąrašė nurodytas neužimtas darbo vietas ir *ateityje*, kiek tai susiję su tomis darbo vietomis, nebepiktinaudžiauti sudarant terminuotas sutartis. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad nagrinėjame teisės akte nustatytomis priemonėmis siekta, pirma, riboti visą terminuotų darbo sutarčių (nors su pertraukomis), sudaromų siekiant užpildyti laisvas ir neužimtas pedagogų darbo vietas, trukmę iki 36 mėnesių (1 straipsnio 131 dalis) ir, antra, įsteigti žalos, patirtos 2015 m. ir 2016 m. dėl terminuotų darbo sutarčių, kurių visa trukmė (nors su pertraukomis) viršijo 36 mėnesius, atlyginimo fondą (1 straipsnio 132 dalis)²³. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo ir tai, jog šio įstatymo 1 straipsnio 95 punkte patvirtinta, kad konkursai turi būti rengiami kas trejus metus, ir jame nustatytas 2015–2016 mokslo metų specialus planas dėl pedagogų neterminuoto įdarbinimo, siekiant užpildyti „pagal teisės aktus“ patvirtinto etatų sąrašo neužimtas darbo vietas rengiant supaprastintą konkursą, prieš tai į nuolatinis pareigas įdarbinus nuolatinuose rezervo sąrašuose pagal eiliškumą nurodytus pedagogus²⁴.

20 Šiuo klausimu primenu, kad bylose, kuriose priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.*, kur, kaip minėjau 19 išnašoje, Teisingumo Teismui pateikti prejudiciniai klausimai buvo susiję būtent su Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsnio 1 dalimi, Teisingumo Teismas nurodė, kad iš nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir per teismo posėdį pateiktų paaiškinimų matyti, jog „pagal pagrindinėse bylose nagrinėjamas teisės nuostatas, kaip antai numatytas Įstatyme Nr. 124/1999, į valstybės administruojamas mokyklas darbuotojai įdarbinami arba neterminuotam laikotarpiui kaip etatiniai darbuotojai, arba terminuotam laikotarpiui kaip pavaduojantys darbuotojai. Etatiniai darbuotojai įdarbinami „dviem būdais“, t. y. į pusę mokslo metais neužimtų darbo vietų įdarbinama konkurso, per kurį rengiami egzaminai ir vertinama kvalifikacija, būdu, o į kitą pusę – iš nuolatinis rezervo sąrašų, į kuriuos įtraukti tokį konkursą laimėję, tačiau etatiniais darbuotojais nepaskirti pedagogai ir pedagogai, lankę specializuotų švietimo įstaigų rengiamus kvalifikacinius kursus. Pavaduojantys darbuotojai įdarbinami iš šių sąrašų ir kuo daugiau kartų tas pats pedagogas įdarbinamas kaip pavaduojantis darbuotojas, tuo labiau jis pasislenka sąrašė ir dėl to gali būti įdarbintas etatinium darbuotoju“ (2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Mascolo ir kt.*, C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 89 punktą).

21 Anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo, Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 270 straipsnis buvo analogiškas to paties įstatyminio dekreto 399 straipsnio 1 daliai, nagrinėtai bylose, kuriose priimtas 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 21 ir 22 punktai). Taip pat žr. mano išvadą šiose bylose (EU:C:2014:2103, 49 punktą). Dėl rezervo sąrašų žr. 20 išnašą.

22 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

23 Žr. šios išvados 7 punktą.

24 Pažymiu, jog teismo posėdyje paaiškėjo, kad tuo metu nebuvo surengta jokio konkurso.

28. Trečia, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir per teismo posėdį pateiktos informacijos matyti, jog F. Rossato darbo santykių pakeitimas į neterminuotus darbo santykius vyko ne pagal Įstatyme Nr. 107/2015 nustatytą specialų įdarbinimą. Nepaisant to, šiuo atveju *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateiktas išaiškinimas lėmė tai, kad F. Rossato negalėjo prašyti atlyginti dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas sutartis patirtos žalos iki Įstatymo Nr. 107/2015 įsigaliojimo²⁵.

29. Būtent tokios yra pagrindinės bylos aplinkybės.

2. Prejudicinio klausimo nagrinėjimas

30. Šis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo suformuluotas klausimas susijęs su Įstatymo Nr. 107/2015, priimto paskelbus Sprendimą *Mascolo ir kt.*²⁶, nuostatų suderinamumu su Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalimi. Remiantis *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateiktu šio įstatymo išaiškinimu, draudžiama pedagogui, kaip antai apeliantui pagrindinėje byloje, kuri ministerija įdarbino pagal septyniolika paeiliui sudarytų terminuotų sutarčių nepertraukiamam 11 metų ir 2 mėnesių laikotarpiui ir kuris buvo priimtas į nuolatinės pareigas, taikyti visų darbo santykių „pakeitimą“ į darbo santykius pagal neterminuotą sutartį atgaline data ir atlyginti dėl piktnaudžiavimo sudarant terminuotas sutartis padarytą žalą.

31. Pirmiausia primenu, kad pagal nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrą, įtvirtintą SESV 267 straipsnyje, pastarasis nacionaliniam teismui turi pateikti naudingą atsakymą, kuris leistų išspręsti nagrinėjamą bylą. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus²⁷.

32. Manau, kad šiuo atveju pateikdamas klausimą *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas) iš esmės siekia sužinoti, ar Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją draudžiamas nacionalinės teisės nuostatų, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėje byloje, reglamentuojančių piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis prevencijos priemonės, išaiškinimas jurisprudencijoje, pagal kuri draudžiama atlyginti bet kokią žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis iki tų nuostatų įsigaliojimo.

a) Dėl Bendrojo susitarimo taikymo srities ir 5 punkto 1 dalies išaiškinimo

33. Primintina, kad, remiantis Bendrojo susitarimo 1 punktu, šiuo susitarimu siekiama įgyvendinti vieną iš jo tikslų, t. y. sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius. Pagal šiuos bendruosius pagrindus numatytos tam tikros minimalios apsaugos nuostatos, skirtos išvengti nestabiliai pagal darbo

²⁵ Anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo, tie aukščiausiųjų instancijų teismai šią išvadą grindė, pirma, valstybių narių veiksmų laisve nustatyti priemonės, kuriomis baudžiama už neteisėtą piktnaudžiavimą sudarant terminuotas sutartis, ir, antra, Komisijos sprendimu nutraukti pažeidimo tyrimo procedūrą, kurią ji prieš šią valstybę narę pradėjo dėl Direktyvos 1999/70 pažeidimo, atsižvelgiant į Italijos Respublikos priimtus naujus teisės aktus.

²⁶ 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

²⁷ 2017 m. birželio 22 d. Sprendimas *Federatie Nederlandse Vakvereniging ir kt.* (C-126/16, EU:C:2017:489, 36 punktas).

sutartis dirbančių darbuotojų situacijai²⁸, taigi jų pažeidžiamumui dėl to, kad jie įdarbinti ilgą laiką pagal terminuotą darbo sutartį²⁹. Iš tiesų šiai pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų kategorijai didelę jų profesinės karjeros laiko dalį gresia galimybės turėti stabilų darbą neturėjimas, o darbo stabilumas, kaip matyti iš Bendrojo susitarimo³⁰, yra svarbus darbuotojų apsaugos aspektas³¹.

34. Šiuo tikslu tuose bendruosiuose pagrinduose nustatytos dvi rūšys priemonių³². Pirmą, Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalyje nustatyta valstybių narių pareiga imtis vienos ar kelių tokio piktnaudžiavimo prevencijos priemonių, išvardytų a, b ir c papunkčiuose, kai nacionalinėje teisėje nėra lygiaverčių teisinių priemonių³³. Tam Bendrajame susitarime valstybėms narėms nustatytas bendras tikslas – užkirsti kelią tokiems piktnaudžiavimo atvejams ir joms leidžiama pasirinkti būdus, kaip tai pasiekti, su sąlyga, kad jie nepažeidžia Bendrojo susitarimo tikslo ar nepašalina veiksmingo poveikio³⁴. Antra, Bendrojo susitarimo 5 punkte, būtent 2 dalies b papunktyje, įtvirtinta valstybių narių arba socialinių partnerių pareiga nustatyti priemones, kuriomis skiriamos sankcijos už piktnaudžiavimą³⁵.

35. Šiuo atveju, kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nustatyta, kad buvo piktnaudžiuojama paeiliui sudarant terminuotas sutartis. Iš tikrųjų F. Rossato „nepertraukiamai“ dėstė nuo 2003 m. lapkričio 18 d. iki 2015 m. rugsėjo 2 d., t. y. datos, kai jo darbo santykiai buvo pakeisti sudarius neterminuotą sutartį, įsigaliojusią atgaline data nuo 2014 m. sausio mėnesio. Todėl toks darbuotojas, kaip apeliantas pagrindinėje byloje, įdarbintas pedagogu, siekiant valstybės administruojamose konservatorijose užtikrinti kasmetinį pavadavimą paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis nepertraukiamą 11 metų ir 2 mėnesių laikotarpį, nors tam nebuvo objektyvių priežasčių, patenka į Bendrojo susitarimo taikymo sritį, remiantis šio Bendrojo susitarimo 2 ir 5 punktais³⁶.

36. Šiame etape reikia patikslinti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė du probleminius aspektus: pirmą, dalinį F. Rossato darbo stažo įskaitymą jį priimant į nuolatines pareigas, remiantis teisės aktais, galiojusiais iki Įstatymo Nr. 107/2015, ir, antra, *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateikto šio įstatymo išaiškinimo pasekmes, t. y. visišką draudimą atlyginti dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas sutartis padarytą žalą tiems pedagogams, kurių terminuoti darbo santykiai buvo pakeisti į neterminuotus darbo santykius, remiantis iki šio įstatymo priėmimo galiojusiais teisės aktais.

28 2006 m. liepos 4 d. Sprendimas *Adeneler ir kt.* (C-212/04, EU:C:2006:443, 63 punktas); 2012 m. sausio 26 d. Sprendimas *Kücüik* (C-586/10, EU:C:2012:39, 25 punktas) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 72 punktas).

29 Žr. mano išvadą sujungtose bylose, kuriose priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2103, 60 punktas).

30 Žr. Bendrojo susitarimo preambulės antrą pastraipą ir Bendrojo susitarimo bendrosios dalies 6–8 punktus.

31 Žr. 2005 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709, 64 punktas), 2006 m. liepos 4 d. Sprendimą *Adeneler ir kt.* (C-212/04, EU:C:2006:443, 63 punktas), 2012 m. sausio 26 d. Sprendimą *Kücüik* (C-586/10, EU:C:2012:39, 25 punktas), 2014 m. liepos 3 d. Sprendimą *Fiamingo ir kt.* (C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 54 punktas) ir 2018 m. spalio 25 d. Sprendimą *Sciotto* (C-331/17, EU:C:2018:859, 31 punktas).

32 Kaip nurodė generalinis advokatas P. Maduro išvadoje byloje *Marrosu ir Sardino* (C-53/04, EU:C:2005:569, 29 ir 30 punktai).

33 Iš tikrųjų valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, arba socialiniai partneriai, remdamiesi Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalimi, turi *veiksmingai ir privalomai* nustatyti piktnaudžiavimo sudarant terminuotas sutartis prevencijos priemones. 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimas *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 69 punktas), 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Angelidaki ir kt.* (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 74 punktas) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 74 punktas).

34 Šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 76 punktas).

35 Šiuo klausimu žr. 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Marrosu ir Sardino* (C-53/04, EU:C:2006:517 ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. generalinio advokato P. Maduro išvadą byloje *Marrosu ir Sardino* (C-53/04, EU:C:2005:569, 29 ir 30 punktai).

36 Dėl Bendrojo susitarimo *ratione personae* taikymo srities Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad iš jo taikymo srities nėra pašalinamas joks konkretus sektorius, todėl jis taikomas švietimo sektoriuje įdarbintam personalui. 2014 m. liepos 3 d. Sprendimas *Fiamingo ir kt.* (C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 38 punktas) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 69 punktas).

b) *Dėl dalinio darbo stažo įskaitymo*

37. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad, kai F. Rossato buvo priimtas į nuolatinės pareigas, remiantis anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galiojusiais teisės aktais, buvo įskaityta tik dalis jo darbo stažo, t. y. nuo 2014 m. sausio mėnesio.

38. Iš tikrųjų iš Italijos vyriausybės pastabų matyti, kad F. Rossato priėmimo į nuolatinės pareigas metu galiojusio Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 485 straipsnyje buvo nustatyta speciali tvarka, taikyta mokymo sistemos pedagogams, pagal kurią buvo leidžiama priimti į nuolatinės pareigas iš dalies atkuriant karjerą. Italijos vyriausybė nurodė, kad šis atkūrimas vykdytas taikant koeficientus ir korekcijas, kuriais buvo atsižvelgiama į ankstesnę pedagogo karjerą, taip išskiriant pedagogų, kurie tuo metu buvo konkurso laimėtojai, prieš tai terminuotai nedirbę mokyklų administracijoje, padėti. Italijos vyriausybė tvirtino, kad šios korekcijos, pagal kurias tie laikotarpiai įskaityti tik iš dalies, yra teisėtas Bendrojo susitarimo 4 punkto 2 dalyje nurodyto *pro rata temporis* principo taikymas.

39. Nors šias aplinkybes turės patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manau, jog Sąjungos teisėje nenustatyta, kad, esant piktnaudžiavimui sudarant terminuotas sutartis, visi terminuoto darbo santykiai turi būti pakeisti į neterminuotus darbo santykius atgaline data („konversija“). Primenu, jog šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad, atsižvelgiant į diskreciją, kurią turi valstybės narės, organizuodamos savo viešąją tarnybą, iš principo jos gali, nepažeisdamos Direktyvos 1999/70 ir Bendrojo susitarimo, numatyti paskyrimo statistiniais tarnautojais sąlygas ir tokių tarnautojų įdarbinimo sąlygas tais atvejais, jei anksčiau šios administravimo įstaigos juos buvo įdarbinusios pagal terminuotas darbo sutartis³⁷. Taip pat Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad tam tikrą nevienodą požiūrį į statistinius tarnautojus, įdarbintus viešo konkurso būdu, palyginti su tais, kurie įdarbinti įgijus profesinę patirtį pagal terminuoto darbo sutartį, iš esmės galėtų pateisinti reikalaujamos kvalifikacijos ir užduočių, kurias jie turi atlikti, pobūdžio skirtumai³⁸.

40. Visų pirma reikia akcentuoti tai, kad Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 485 straipsnis³⁹ buvo nagrinėjamas byloje, kurioje neseniai priimtas Sprendimas *Motter*⁴⁰. Toje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar Italijos teisės nuostata, kurioje įtvirtinta mažėjančios progresijos taisyklė, taikoma įskaitant pagal terminuotas sutartis įgytą darbo stažą, kad būtų išvengta konkursų į valstybės tarnybą laimėtojų atvirkštinės diskriminacijos, suderinama su Bendrojo susitarimo 4 punktu. Teisingumo Teismas nusprendė: Bendrojo susitarimo 4 punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį iš esmės nedraudžiama ši nacionalinės teisės norma, kurioje nustatyta, kad įdarbinimo į statistinio tarnautojo pareigas pagal kvalifikacijos įvertinimo procedūrą momentu nustatant darbuotojo darbo užmokesčio kategoriją įskaitomi visi išdirbti laikotarpiai, įgyti per pirmuosius ketverius darbo pagal terminuotą darbo sutartį metus, o toliau – tik jų dalis, t. y. du trečdaliai⁴¹.

37 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Rosado Santana* (C-177/10, EU:C:2011:557, 76 punktas), 2012 m. spalio 18 d. Sprendimas *Valenza ir kt.* (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 57 punktas) ir 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Motter* (C-466/17, EU:C:2018:758, 43 punktas).

38 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Rosado Santana* (C-177/10, EU:C:2011:557, 78 punktas), 2012 m. spalio 18 d. Sprendimas *Valenza ir kt.* (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 60 punktas) ir 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Motter* (C-466/17, EU:C:2018:758, 46 punktas).

39 Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 485 straipsnyje nustatyta: „Mokymo personalui, dirbančiam pagal terminuotas sutartis valstybinėse ir joms prilygintose vidurinėse ir meno mokyklose, įskaitant esančias užsienyje, teisiniais ir ekonominiais tikslais pilnais nuolatinio darbo laikotarpiais pripažįstami pirmieji ketveri metai ir du trečdaliai bet kokio vėlesnio laikotarpio, o vien ekonominiais tikslais – likęs vienas trečdalis tokio laikotarpio. Dėl tokio pripažinimo atsiradusios finansinės teisės išsaugomos ir į jas atsižvelgiama visose darbo užmokesčio pakopose, nustatytose jau po šio pripažinimo“.

40 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimas (C-466/17, EU:C:2018:758).

41 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Motter* (C-466/17, EU:C:2018:758, 54 punktas).

41. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prejudicinį klausimą reikia suprasti taip, kad jis susijęs tik su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodyta aplinkybe, kad visiškai neatlyginama dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas sutartis padaryta žala tiems pedagogams, kurie į nuolatinę pareigą priimti remiantis iki Įstatymo Nr. 107/2015 priėmimo galiojusiais teisės aktais, todėl jie neteko egzistuojančios teisės į žalos atlyginimą, o tai buvo baudimo priemonė, kaip tai suprantama pagal Bendrąjį susitarimą ir Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

c) Dėl jurisprudencijoje pateikto Įstatymo Nr. 107/2015 išaiškinimo pasekmių

42. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris aiškiai įrodė piktnaudžiavimo egzistavimą, siekia išsiaiškinti, ar jurisprudencijoje pateikto Įstatymo Nr. 107/2015 išaiškinimo pasekmė, t. y. visiškas draudimas atlyginti žalą, padarytą dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas sutartis per laikotarpį iki šio įstatymo įsigaliojimo, yra baudimo už tokį piktnaudžiavimą priemonė.

43. Remiantis suformuota jurisprudencija, kai Sąjungos teisėje nenumatyta, konkrečių sankcijų, jei, kaip šiuo atveju, vis dėlto būtų nustatyta piktnaudžiavimų, nacionalinės valdžios institucijos privalėtų imtis priemonių, kurios būtų ne tik proporcingos, bet ir pakankamai veiksmingos bei atgrasančios, kad užtikrintų visišką taikant Bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumą⁴². Be to, Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad, kai piktnaudžiuojama paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius, veiksmingas ir lygiavertės darbuotojų apsaugos garantijas nustatančią priemonę turi būti galima taikyti siekiant tinkamai nubausti už šį piktnaudžiavimą ir pašalinti Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes⁴³.

44. Iš šios jurisprudencijos matyti, kad valstybės narės turi užtikrinti Direktyvoje 1999/70 ir Bendrajame susitarime nustatytą rezultatą, t. y. jo veiksmingumą. Bet kuriuo atveju turi būti užtikrinti veiksmingumo principas ir (jeigu nacionalinėje teisėje galima rasti tinkamą palyginimą) lygiavertiškumo principas⁴⁴.

45. Atsižvelgdamas į *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateiktą pagrindinėje byloje nagrinėjamo teisės akto išaiškinimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi abejonių dėl veiksmingumo principo paisymo.

46. Žinoma, kaip Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad Bendrajame susitarime nenustatyta bendra valstybių narių pareiga numatyti terminuotų darbo sutarčių pakeitimą į neterminuotas. Iš tiesų Bendrojo susitarimo 5 punkto 2 dalyje valstybėms narėms iš esmės paliekama diskrecija nustatyti, kokiomis sąlygomis terminuotos darbo sutartys ar terminuoti darbo santykiai laikomi sudarytais neterminuotam laikotarpiui. Taigi Bendrajame susitarime nėra nurodyta, kokiais atvejais galima sudaryti neterminuotas darbo sutartis⁴⁵.

42 2006 m. liepos 4 d. Sprendimas *Adeneler ir kt.* (C-212/04, EU:C:2006:443, 94 punktas), 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Angelidaki ir kt.* (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 158 punktas), 2014 m. liepos 3 d. Sprendimas *Fiamingo ir kt.* (C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 62 punktas) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 77 punktas).

43 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Angelidaki ir kt.* (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 160 punktas), 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 79 punktas) ir 2018 m. kovo 7 d. Sprendimas *Santoro* (C-494/16, EU:C:2018:166, 31 punktas).

44 Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Santoro* (C-494/16, EU:C:2017:822, 50–52 punktai). Taip pat šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 78 punktas ir jame nurodytas jurisprudencijas).

45 2012 m. kovo 8 d. Sprendimas *Huet* (C-251/11, EU:C:2012:133, 38–40 punktai), 2014 m. liepos 3 d. Sprendimas *Fiamingo ir kt.* (C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 65 punktas) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 80 punktas).

47. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Įstatyme Nr. 107/2015 Italijos teisės aktų leidėjas nusprendė nustatyti specialų pedagogų neterminuoto įdarbinimo planą ir žalos, patirtos dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ilgesniam nei 36 mėnesių laikotarpiui, atlyginimą būtent kaip priemones Bendrajam susitarimui įgyvendinti⁴⁶. Taigi dėl *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateikto šio įstatymo išaiškinimo buvo išplėsta šio įstatymo taikymo sritis ir jis imtas taikyti pedagogams, kaip antai apelianalui pagrindinėje byloje, tik tam, kad jiems nebūtų taikomos šios priemonės. Konkrečiai kalbant, dėl terminuotų darbo sutarčių, paeiliui sudarytų pagal anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galiojusius teisės aktus, pakeitimo į neterminuotas darbo sutartis, remiantis jurisprudencijoje pateiktu šio įstatymo išaiškinimu, visiškai draudžiama atlyginti žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo sudarant terminuotas darbo sutartis per keturiolikos metų laikotarpį iki to įstatymo įsigaliojimo.

48. Šiame kontekste kyla klausimas, ar dėl tokio jurisprudencijoje pateikto išaiškinimo priemonė, kurią nacionalinės teisės aktų leidėjas nustatė, kad įvykdytų Direktyvos 1999/70 ir Bendrojo susitarimo reikalavimus nustatyti sankcijas už piktnaudžiavimą paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, gali visiškai nebegalioji atgaline data. Todėl kyla ir antrasis klausimas: ar tokia baudimo priemonė, kurią uždrausta taikyti dėl jurisprudencijoje pateikto išaiškinimo, yra pakankamai veiksminga ir atgrasanti?

49. Taip nemanau.

50. Visų pirma, remiantis suformuota jurisprudencija, pagal direktyvą valstybėms narėms tenkančio įpareigojimo pasiekti joje numatytą rezultatą ir ESS 4 straipsnyje nustatytos pareigos imtis visų reikiamų bendrų ar specialių priemonių vykdymą privalo užtikrinti visos valstybių narių valdžios institucijos, įskaitant teismus, jei tai priklauso jų jurisdikcijai⁴⁷.

51. Antra, pritariu tam, kad iš esmės Įstatyme Nr. 107/2015 įtvirtintos priemonės, kuriomis siekiama išvengti piktnaudžiavimo su viešojo sektoriaus pedagogais paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ir bausti už šį piktnaudžiavimą⁴⁸, ir nustatyta, kad šiuo įstatymu tos priemonės patvirtintos *tik ateičiai* ir kad dėl jurisprudencijoje pateikto šio įstatymo išaiškinimo visiškai draudžiama atlyginti žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo iki jo įsigaliojimo, t. y. per keturiolika metų iki jo įsigaliojimo⁴⁹.

52. Trečia, primintina, jog, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, su apeliantu pagrindinėje byloje paeiliui sudarytos terminuotos sutartys pakeistos į neterminuotą sutartį vien dėl to, kad jis pasislinko aukštyn rezervo sąrašė, remiantis anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galiojusiais teisės aktais⁵⁰.

53. Šiuo klausimu primintina, jog Sprendime *Mascolo ir kt.*⁵¹ Teisingumo Teismas nusprendė, kad anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galioję nacionalinės teisės aktai nesuderinami su Sąjungos teise, nes juose visiškai užkertamas kelias teisei į žalos, patirtos dėl piktnaudžiavimo mokymo sektoriuje paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, atlyginimą. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas nusprendė,

46 Žr. Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95 punktą ir 132 straipsnį.

47 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Angelidaki ir kt.* (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 106 punktas), 2016 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Martínez Andrés ir Castrejana López* (C-184/15 ir C-197/15, EU:C:2016:680, 50 punktas) ir 2018 m. spalio 25 d. Sprendimas *Sciotto* (C-331/17, EU:C:2018:859, 67 punktas).

48 Taigi reikia pripažinti, jog nenkai tikėtina, kad „specialaus“ įdarbinimo planas gali lemti tai, kad pagal anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galiojusius teisės aktus į nuolatinės pareigas priimtų pedagogų neterminuotų darbo santykių pakeitimas į terminuotas darbo santykius gali visiškai netekti „atsitiktinio“ ir „nenumatomo“ pobūdžio, kaip nurodyta šios išvados 52 ir 53 punktuose. Vis dėlto, atsižvelgdamas į tai, kad prejudicinis klausimas susijęs ne su to įstatymo nuostatų turiniu, o veikiau su *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateikto išaiškinimo pasekmėmis, šio klausimo nenagrinėsiu.

49 Primenu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar atitinkamų vidaus teisės nuostatų taikymo sąlygos ir veiksmingas įgyvendinimas yra tinkama priemonė, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis arba nustatant terminuotas darbo santykius ir prirėikus už tai nubausti. Vis dėlto priimdamas prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas prirėikus gali pateikti paaiškinimų, kurie padėtų nacionaliniam teismui atlikti savo vertinimą. Žr., be kita ko, 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 82 ir 83 punktai).

50 Būtent Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsnis. Žr. šios išvados 25 punktą ir 19 ir 20 išnašas.

51 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

kad atsižvelgiant į tai, jog pagal toje byloje nagrinėtus teisės aktus nebuvo leidžiama pakeisti paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis į neterminuotas darbo sutartis ar neterminuotus darbo santykius, vienintelė galimybė valstybės administruojamoje mokykloje, remiantis Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsniu, pakeisti pavadavusio darbuotojo paeiliui sudarytas darbo sutartis į neterminuotą sutartį ar neterminuotus darbo santykius buvo jo paskyrimas į nuolatinės pareigas dėl to, kad jis pasislinko aukštyn rezervo sąrašė⁵². Vis dėlto Teisingumo Teismas nurodė: „kadangi tokia galimybė <...> yra atsitiktinė, ji negali būti laikoma pakankamai veiksminga ir atgrasančia sankcija, kad būtų užtikrintas visiškasis taikant Bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumas“. Teisingumo Teismas nusprendė ir tai, kad pedagogų įdarbinimo į nuolatinės pareigas trukmė pagal iki Įstatymo Nr. 107/2015 įsigaliojimo nustatytą tvarką „yra skirtinga ir neaiški“⁵³.

54. Manau, akivaizdu, kad F. Rossato padėtis yra tokia pati kaip ieškovų bylose, kuriose priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.*⁵⁴. Iš tikrųjų F. Rossato priimtas į nuolatinės pareigas vadovaujantis ne Įstatyme Nr. 107/2015 nustatytu specialiu įdarbinimu, o dėl to, kad pasislinko aukštyn nuolatiniam rezervo sąrašė pagal anksčiau nei Įstatymas Nr. 107/2015 galiojusią tvarką, t. y. remiantis Įstatymo Nr. 508/1999 2 straipsnio 6 dalimi, kuri tapati Įstatymo Nr. 124/1999 4 straipsnio 1 daliai⁵⁵. Vadinasi, apeliando pagrindinėje byloje skyrimą į nuolatinės pareigas lėmė ne vien nenumatomos ir atsitiktinės aplinkybės, kaip bylose, kuriose priimtas Sprendimas *Mascolo ir kt.*⁵⁶, bet ir tai, kad, remiantis *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) pateiktu Įstatymo Nr. 107/2015 išaiškinimu, buvo nutarta pašalinti „bet kokią šių pedagogų <...> galimybę gauti <...> tariamai patirtos žalos atlyginimą“ dėl piktnaudžiavimo sudarant terminuotas darbo sutartis⁵⁷. Taigi, esant tokiai situacijai dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, padarytos žalos atlyginimas yra vienintelė baudimo priemonė, skirta užtikrinti visiškam pagal Bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumui.

55. Šiuo atveju aišku viena: apeliando pagrindinėje byloje darbo santykių pakeitimo nelėmė nagrinėjamame teisės akte nustatyta baudimo priemonė. Todėl nereikia painioti pedagogų terminuotas darbo sutartis ar terminuotų darbo santykių pakeitimo į neterminuotą darbo sutartį ar neterminuotus darbo santykius dėl to, kad jie pasislinko aukštyn rezervo sąrašė pagal anksčiau, nei įsigaliojo Įstatymas Nr. 107/2015, taikytą tvarką, ir pakeitimo pagal specialų įdarbinimo planą, kuris buvo Italijos teisės aktų leidėjo nustatyta baudimo priemonė, siekiant įgyvendinti Direktyvą 1999/70 ir Bendrąjį susitarimą.

56. Šiuo klausimu primenu, jog Teisingumo Teismas nusprendė: nors aišku, kad įgyvendindama Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį valstybė narė gali atsižvelgti į specifinio sektoriaus, koks yra švietimo sektorius, poreikius, ši teisė negali būti suprantama kaip apimanti jos galimybę nesilaikyti įsipareigojimo imtis atitinkamos priemonės, kurią taikant būtų tinkamai baudžiama už piktnaudžiavimą paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis⁵⁸. Taigi aplinkybė, kad po 11 metų ir 2 mėnesių F. Rossato terminuoti darbo santykiai buvo pakeisti į neterminuotus darbo santykius pagal anksčiau, nei įgaliojo Įstatymas Nr. 107/2015, taikytą tvarką, valstybės narės neatleidžia nuo pareigos bausti už pažeidimą, kuris buvo daromas visą šį laikotarpį. Iš tikrųjų toks darbo santykių pakeitimas, kuris, remiantis jurisprudencijoje pateiktu išaiškinimu, visiškai nesuteikia galimybės atlyginti dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis padarytos žalos, nėra pakankamai veiksmingas ir atgrasantis, kad būtų užtikrintas visiškasis taikant Bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumas.

52 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 114–116 punktai).

53 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 105–107, 116 ir 117 punktai).

54 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 105–115 punktai).

55 Šiuo klausimu žr. šios išvados 25 punktą.

56 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 107 punktas).

57 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 120 punktas).

58 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 70, 95 ir 118 punktai).

57. Ketvirta, reikia akcentuoti, kad, remiantis suformuota jurisprudencija, jei valstybė narė pasirenka bausti už Sąjungos teisės pažeidimą, įpareigodama atlyginti žalą, šis atlyginimas turi būti veiksmingas ir turėti tinkamą atgrasomąjį poveikį, t. y. juo turi būti tinkamai atlyginama visa patirta žala⁵⁹.

58. Manau, kaip teisingai tvirtino Komisija, šiuo atveju šios sąlygos nėra įvykdytos. Iš tikrųjų nenustatyta nė vienos priemonės, kuria siekiama bausti už 14 metų trukusį piktnaudžiavimą sudarant terminuotas darbo sutartis, kol buvo priimtas Įstatymas Nr. 107/2015, ir, kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neatsižvelgiant į sudarytų sutarčių ir metų, kuriuos truko šis piktnaudžiavimas, skaičių. Jurisprudencijoje pateikto Įstatymo Nr. 107/2015 išaiškinimo, kiek tai susiję su sankcijomis už vykdytą piktnaudžiavimą, netinkamumas dar akivaizdesnis, jeigu atžvelgiama į tai, kad šio įstatymo 1 straipsnio 132 punkte numatyta įsteigti fondą, skirtą galimai atlyginti žalai ateityje, jeigu terminuota sutartis viršija 36 mėnesių laikotarpį. Tačiau žalos atlyginimas visiškai nepriklauso asmeniui, kaip antai apeliantai pagrindinėje byloje, nepertraukiamai dirbusiam daugiau nei 11 metų pagal piktnaudžiaujant atnaujintas terminuotas sutartis, sudarytas siekiant patenkinti nuolatinius ir ilgalaikius poreikius, o būtent tokie poreikiai nepateisina šios rūšies sutarčių sudarymo, kaip tai suprantama pagal Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį⁶⁰.

59. Taigi, iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad toks jurisprudencijoje pateiktas nacionalinės teisės išaiškinimas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, atrodo nesuderinamas su Sprendime *Mascolo ir kt.*⁶¹ nustatytais reikalavimais, tačiau tai turės patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs.

60. Galiausiai, aiškinant Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį, mano nuomone, yra svarbi dar viena aplinkybė. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) nurodė, kad darbuotojas gali reikalauti atlyginti žalą ir pateikti ją patvirtinančių įrodymų tik jeigu tai yra specifinė žala ir skiriasi nuo tos, kuri iš karto atsiranda dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis.

61. Šiuo klausimu reikia patikslinti, jog Bendrajame susitarime ir Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nurodytą teisę į žalos atlyginimą suteikianti žala siejama su specifine žala, patirta dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas sutartis didžiąją darbuotojo profesinės karjeros laikotarpio dalį, todėl darbas netenka stabilumo, kuris, kaip matyti iš Bendrojo susitarimo preambulės antros pastraipos ir to susitarimo bendrosios dalies 6–8 punktų, yra pagrindinis darbuotojų apsaugos elementas⁶². Šios žalos atlyginimas yra specifinė baudimo už Bendrojo susitarimo pažeidimą priemonė. Taigi aplinkybė, kad šis darbuotojas, remdamasis nacionaline teise, gali prašyti atlyginti kitos rūšies žalą, kuri gali būti susijusi su pagrindine žala ar būti jos nulemta šalutinė žala (pavyzdžiui, žala sveikatai ar neturtinė žala), tačiau tiesiogiai nesusijusi su Sąjungos teisės pažeidimu, mano išvadai įtakos nedaro, o būtent, kad baudimo priemonė, kuri netaikoma į nuolatinės pareigas pagal anksčiau, nei įsigaliojo Įstatymas Nr. 107/2015, taikytus teisės aktus priimtiems pedagogams, kaip antai apeliantai pagrindinėje byloje, yra nepakankamai veiksminga ir atgrasoma.

62. Iš tikrųjų Įstatymas Nr. 107/2015, Italijos teisės aktų leidėjo priimtas tam, kad būtų įgyvendinta Sąjungos teisė, lėmė pedagogų, kurių terminuoti darbo santykiai buvo ar ateityje turėjo būti pakeisti į neterminuotus darbo santykius, situacijos pagerėjimą jam įsigaliojus. Tačiau jurisprudencijoje pateiktas šio įstatymo išaiškinimas pablogino padėtį tų pedagogų, kaip apelianto pagrindinėje byloje, kurių terminuoti darbo santykiai pakeisti į neterminuotus darbo santykius vadovaujantis rezervo sąrašais iki

59 Žr. 1984 m. balandžio 10 d. Sprendimą *von Colson ir Kamann* (14/83, EU:C:1984:153, 28 punktas), 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimą *Marshall* (C-271/91, EU:C:1993:335, 26 punktas) ir 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Arjona Camacho* (C-407/14, EU:C:2015:831, 33 punktas).

60 Šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 100 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

61 Šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 77–79 punktai). Taip pat žr. šios išvados 53 ir 54 punktus.

62 Šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 73 punktas).

šio įstatymo įsigaliojimo, nepaisant Sprendime *Mascolo ir kt.*⁶³ nustatytų reikalavimų. Todėl tokia priemonė nėra tinkama nubausti už piktnaudžiavimą paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ir pašalinti Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes⁶⁴, o tai turės patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

V. Išvada

63. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas, Italija):

1999 m. kovo 18 d. sudaryto Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis, esančio 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis priede, 5 punkto 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ja draudžiamas jurisprudencijoje pateiktas nacionalinės teisės nuostatai, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėje byloje, reglamentuojančių piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis prevencijos priemones, išaiškinimas, pagal kurį visiškai draudžiama atlyginti žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis iki tų nuostatų įsigaliojimo, o tai turės patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

63 2014 m. lapkričio 26 d. sprendimas (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).

64 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Angelidaki ir kt.* (C-378/07–C-380/07, EU:C:2009:250, 160 punktas), 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 79 punktas) ir 2018 m. kovo 7 d. Sprendimas *Santoro* (C-494/16, EU:C:2018:166, 31 punktas).